
Examensarbete i Lärarprogrammet
vid
Institutionen för pedagogik - VT 2011

SAGAN SOM SPRÅKUTVECKLANDE- REDSKAP I FÖRSKOLAN

**Ali Mariam
Andersson Anna**

HÖGSKOLAN I BORÅS
INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK

Sammanfattning

Arbetets art:	Lärarprogrammet, inriktning mot förskola och förskoleklass 210 högskolepoäng. Examensarbete ”Att utforska pedagogisk verksamhet” 15 högskolepoäng i utbildningsvetenskap.
Titel:	Sagan som språkutvecklanderedskap i förskolan
Engelsk titel:	Fairy tale of language development tool in preschool
Nyckelord:	Sagan, inflytande, språkutveckling, lärande, utvecklingspedagogik.
Författare:	Mariam Ali och Anna Andersson
Handledare:	Marianne Strömberg
Examinator:	Sonja Kihlström

Bakgrund

Sagan har alltid använts i förskolans verksamhet med avsikten att vila och få chans att varva ner lite. Idag är meningen med sagan oftast densamma ute i verksamheterna men pedagogerna idag har blivit mer medvetna om vad sagan har för möjligheter för språkutvecklingen. Sagan skapar möjligheter till diskussion, samtal och chans att utveckla sin självkänsla genom att prata inför andra och våga träda fram i rollspel.

Syfte

Syftet med studien är att undersöka hur pedagogerna arbetar med sagan som pedagogiskt redskap i verksamheten för att främja barns språkutveckling och hur pedagogerna ser sagans förändring genom de senaste trettio åren.

Metod

Vi har valt att använda kvalitativa intervjuer i vår undersökning. Vi använde oss av intervjuer som redskap för att få svar på vårt syfte till studien. Vi har intervjuat verksamma pedagoger på tre utvalda förskolor i Västra Götalands län.

Resultat

Pedagogerna i vår studie upplever att sagan ger många möjligheter till barns språkutveckling. Pedagogerna talar också om användningen av sagan genom tiderna, även hur vi pedagoger involverar barnen i arbetet med sagan. Pedagogerna talar även om sagans påverkan på fantasin och självkänslan som något positivt i utvecklingen. En del pedagoger anser att det är viktigt att pedagogerna är medvetna om förändringar och mottagliga för nya idéer och arbetsätt med sagan som språkutvecklande redskap.

Innehållsförteckning

INLEDNING	3
SYFTE	3
Frågeställningar	3
BAKGRUND	4
Läroplanen för förskolan	4
Tidigare forskning.....	4
Definition av sagan.....	5
Språkutveckling	6
Sagan i det pedagogiskt arbete.....	7
Skriftspråket	8
Stimulerande språkmiljö	8
Leken och bilderbokens betydelse	9
Sammanfattning.....	9
TEORETISK UTGÅNGSPUNKT	11
Utvecklingspedagogik	11
METOD OCH GENOMFÖRANDE	12
Kvalitativ forskningsansats.....	12
Intervju.....	12
Förberedelser inför pedagogintervjuer.....	14
Genomförande av intervjuer.....	14
URVAL	14
Analys.....	15
Validitet och reliabilitet.....	16
Etiska principerna.....	16
Sammanfattning.....	17
RESULTAT	18
Pedagogernas syfte med användningen av sagan i verksamheten.....	18
Pedagogernas funderingar och upplevelser kring sagans möjligheter i verksamheten	19
Pedagogernas arbete med sagor för att främja språkutvecklingen i verksamheten.....	20
Involvera barnen i främjandet av språkutvecklingen	21
Pedagogernas förändrade arbete med sagan över tid	22
Sammanfattning.....	24
DISKUSSION	25
Resultatdiskussion.....	25
Didaktiska konsekvenser	27

Metoddiskussion.....	28
Slutsatser	29
Förslag till fortsatt forskning.....	29
TACK!	30
REFERENSLISTA	31
BILAGA 1	33
BILAGA 2	34

Inledning

Över hela världen arbetas det med att utrota alfabetismen och tron på böckernas förmåga att förändra och stärka barns möjligheter och rättigheter är stora då även för att främja läsningen (Edwards 2008 s. 12). Sagor och berättelser har en speciell plats i förskolebarns liv. Oftast berättas det och läses sagor i alla dess former vanligtvis under samlingar och vilor enligt våra tidigare erfarenheter. Därför har vi valt att göra en undersökning som handlar om sagans betydelse i förskolan och hur sagan används i förskolan för att främja barnens språkutveckling samt hur användandet av sagan har förändrats över tiden. Vårt intresse för detta ämne väcktes när vi själva tänkte efter hur sagan hade påverkat oss som små. Intresset för sagans betydelse stärktes efter vi hade läst en del litteratur kring litteraturens betydelse för barns utveckling. Sagor och berättelser är en värld som öppnar många dörrar till barns utveckling, de stimulerar många funktioner hos barnet allt från språk, och skrivutveckling till fantasins värld i sagorna. Genom att samla information, kunskap och material inom ämnet hoppas vi att vi kommer att kunna inspirera andra pedagoger utifrån resultatet av vår studie, till att använda sagan som språkutvecklande redskap i sin förskoleverksamhet.

Syfte

Syftet med studien är att undersöka hur pedagogerna arbetar med sagan som pedagogiskt redskap i verksamheten, för att främja barns språkutveckling. Samt om det har skett en förändringen av användningen sagan i det pedagogiska arbetet de senaste trettio åren.

Frågeställningar

Varför använder pedagogerna sagan i förskoleverksamheten?

Vad har pedagoger för uppfattningar om sagans möjligheter i verksamheten?

Hur arbetar pedagogerna med sagor för att främja barnens språkutveckling?

Bakgrund

Vi kommer att behandla hur sagan kan påverka språkutvecklingen genom olika användningsområden, även vad en saga är och vad den ger för möjligheter i förskoleverksamheten. De områden som vi behandlar är läroplanen för förskolan, tidigare forskning, definition av sagan, språkutveckling, pedagogiskt arbete, skriftspråket och stimulerande språkmiljö.

”Att lära sig är att utvecklas och bli medveten om olika aspekter av sin omvärld, och sagans värld utgör en aspekt av barns omvärld” (Pramling 1993 s. 15). Brok (2007) skriver att sagor och berättande är inte bara sagostunder utan ett värdefullt redskap till lärande som inspirerar det språkliga skapandet samt skapar samhörighet. Det är genom sagor som vi vuxna kommunicerar med barnen vid överföring av kunskaper. För det enskilda barnet kan sagan vara ett medel för att ge barnet en positiv upplevelse av att tillskriva sig språk, läsning och skrivning. Sagor är en viktig stimulans för barn som tidigare har haft verbala svårigheter av olika slag och Brok (2007) menar att genom sagan kan läraren utveckla deras språkförmåga och självförtroende. Berättande sagor öppnar även många dörrar till lärandet och den litterära världen (Brok 2007 ss. 89-91).

Läroplanen för förskolan

Läroplanen för förskolan är en plan för förskoleverksamheten som varje förskola och pedagoger skall förhålla sig till och följa. Läroplanen Lpfö 98 (reviderad 2010¹) tar upp hur pedagoger, arbetslag och förskolan skall arbeta gentemot olika uppdrag för att främja barns utveckling på bästa sätt. Läroplanen belyser bland annat främjandet av språket, vikten av lärandemiljön och den kommunikativa utvecklingen. För att ge en inblick i hur detta skall gå till kan vi läsa om att förskolan, arbetslaget och verksamheten skall sträva efter att ge barnen möjlighet att utveckla sin nyfikenhet och förståelse för språk och kommunikation. Även möjliggöra barnens förmåga att kommunicera, framföra idéer och tankeställningar genom ord, bild och andra estetiska uttrycksformer. Framförallt är det leken och lusten att lära som är det viktigaste redskapet för barns lärande och utveckling.

Tidigare forskning

För femton år sedan läste 85 procent för sina barn i åldern tre till åtta år och läste över 30 minuter för barnen. I dag avsätts ungefär 15 minuter läsande för barnen vilket har minskat sedan förr då det lästes ungefär 30 minuter menar Svensson (2009). Svensson (2009) skriver att en orsak kan vara att det i dagens läge är ungefär två tredjedelar av barnen som oftare sitter framför tv eller datorn. Hon menar också att föräldrar med lägre utbildning läser mindre för sina barn än välutbildade föräldrar. Att pedagoger diskuterar är en viktig del i barnens utveckling. Pedagogerna spelar en stor roll i barnens utveckling genom sagan, läraren är den som ger barnen möjligheten att tala, diskutera och utveckla sitt språk i förskolan. Svensson (2009) menar genom att läsa för barnen ger det dem olika erfarenheter.

Svensson (2009) menar att det är viktigt att pedagoger får in sagoläsningen i verksamheten då det inte i alla kulturer är vanligt med läsning i hemmet. Barnens ordförråd ökar genom att vuxna läser sagor och berättelser för dem. Därför menar Mcgee & Schickedanz (2007) och Svensson (2009) att läsning är en mycket viktig aktivitet för utvecklingen av ordförråd.

---

¹ Den reviderade läroplanen träder i kraft 1 Juli 2011.

det. Barn som tidigt får höra sagor och berättelser utvecklar sin fantasi och sin föreställningsförmåga samtidigt som de blir verbalt duktiga och detta utmanar den intellektuella utvecklingen. Svensson (2009) menar att barn med lång vana av att se och höra sagor och berättelser utvecklar sin föreställningsförmåga och kan med fantasins hjälp se bilder som blir till ett inre bildspel. Om sagostunden blir till en stund då barnen lockas med till att delta och visa engagemang blir sagan en lustfylld stund och det gör att barnen får roligt och barn lär genom att ha roligt. När barnen lockas att delta med frågor eller egna små berättelser stärks även deras självförtroende och initiativförmåga.

Om barnen får uppmärksamhet på ett positivt sätt kan det medföra att barnen vågar mycket mer. Granberg (1996) skriver att sagan är en del av vårt kulturarv som inte enbart är litterärt utan det talar även om samlevnadsregler, moralbegrepp, bearbetande av känslor, upplevelser och intryck. För att barnen ska tillägna sig sagan så är det bra att tänka på hur barnens placeringar är vid berättandestunden. Bäst är om barnen sitter i en halvcirkel runt den som ska berätta och att de sitter bekvämt med lite plats att röra sig på så att det inte blir för trångt. Även att de har något att sitta på exempelvis en matta eller en personlig kudde om golvet kanske är kallt eller bara för att skapa spänning, rutiner och magi kring sagostunden. För att öka stämningen lite till så kan användningen av ett tänt stearinljus eller doftljus och en enklare sång eller lugn musik vara en bra metod för att skapa harmoni (Granberg 1996 ss.41-53).

Lyssna, bearbeta, diskutera och problematisera är bara några färdigheter och kunskaper som barnen lär sig av sagan i det pedagogiska arbetet i verksamheten (Pramling 1993 s. 108). Det vill säga genom att läsa för barnen öppnas vägar till sagan och fantasins värld, förutom detta har barnen möjligheten att stimulera den pragmatiska medvetenheten och detta görs genom att barnen får tillfälle att reflektera över språket och dess innebörd (Tornéus 1986 s. 55).

Definition av sagan

Så länge människor har levt har det berättats historier. För att folk skulle veta mer om världen gjorde folk upp myter och legender för att förklara olika händelser runt om deras värld. Förr var det oftast vuxna som lyssnade på sagor. Senare började även barn lyssna på sagor och främst var det barn som var fattiga eller som inte hade lika mycket status i samhället som lyssnade på sagor. Folk ansåg att sagor och berättelser vara något dåligt förr (Lindhagen 1993). Saga skriver Hallberg (1993) är besläktat med säga och utsäga och betyder berättelse eller historia, också historia i bemärkelsen vetenskapen om mänsklighetens utveckling. Sagor och berättelser börjar oftast med ”det var en gång” och slutar med ”och så levde de lyckliga i alla sina dagar” symboliken i sagan skriver Lindhagen (1993) är att de goda vinner mot de onda, förståelse för liv och död, manligt och kvinnligt, hjälten och hjältinnan.

Det är vanligt att vilja undanhålla orsaken till att saker och ting går snett här i livet, det ligger i vår egen natur och många föräldrar vill att barnen i så stor utsträckning som möjligt enbart ska komma i kontakt med livets goda sidor, trevliga fantasier och att barnen ska tro att innerst inne är alla goda. Människan kan inte slippa undan hårda strider i livet för de ingår i tillvaron, men om man väljer att möta det oväntade och utsätta sig för de prövningar som uppstår kan alla hinder övervinnas och individen kan då stå ensam kvar som segrare. Detta är folksagornas budskap till barnen i alla dess former. De vanliga snälla sagorna som oftast läses för barn tar inte upp livsförlopp som döden och åldrandet medan folksagan konfronterar barnen med grundläggande mänskliga förhållanden. Tillexempel är det vanligt att en folksaga börjar med att en mor eller far dör och det medför de mest smärtsammaste pro-

blem så som döden gör i verkliga livet. Detta gör att barnet kan ta i tu med problemet i dess rena form och att en mer invecklad röd tråd blir förvirrande för barnen att handskas med (Bettelheim 1979 s. 13-15).

Sagan måste knyta an till barnets alla sidor i sin personlighet och stärka tilliten till den egna förmågan och till framtiden. De gamla folksagorna är de sagor som är mest intressanta och berikande för både barn och vuxna. De speglar inte det moderna samhället vi lever i eftersom de kom till långt innan samhället växte fram men de lär oss mer om människors inre problem och hur människan kommer tillrätta med problemen än vad någon annan berättelse gör inom barnens ramar. Folksagorna gör att barnen kan ta sin fantasi till en ny nivå genom att folksagorna lockar fram bilder som ger barnen möjlighet att gestalta sina dagdrömmar med (Bettelheim 1979 s. 9-13).

Språkutveckling

Edwards (2008 s. 18) påpekar att vårt vardagstal är slarvigt och räcker inte för att utveckla den språkbank barnen behöver. Författaren menar också att barnen behöver få utmana, använda och pröva sitt språk, detta gör de bäst i samspel med vuxna som sätter ord på saker, händelser och situationer även när det gäller samtal om den värld som finns utanför vår vardag. Edwards menar också att vara verbal innebär makt och en starkt självkänsla. Barn med ett bra språk har lättare för att exempelvis lösa konflikter än de som inte har ett bra språk där knuffar och knytnävar talar sitt språk.

Ekström (2004 ss. 9-12) skriver att samtala med eller lyssna till barnens berättelser betyder mer än man tror och genom det språkliga umgänget med andra lär sig barnen att samtala. Vi använder vår språkliga kompetens i möten med andra för att kommunicera med dem. Det viktigaste i språkutvecklingen är samtalet och detta börjar redan innan barnet kan säga sina första ord. Att samtala i förskolan och hemmet innebär att vara delaktig i en pågående social och språklig process. Det innebär att själv kunna uttrycka sig och höra vilka ljud, ord, tankar och formuleringar som barnen använder sig av och även förstå vad andra säger. Lindhagen (1993) menar för att barns språk skall utvecklas behövs ett nära samspel, en mångsidig kommunikation med andra människor. Ekström (2004) hävdar att våga prata är en fråga om trygghet och självförtroende. Om du som liten har blivit tystad och ingen har brytt sig om vad som sagts så är det lätt att barnet istället blir tyst. Om barnet ska dela med sig till andra om berättelser, historier eller bara vardagliga händelser är det viktigt att de känner att det den har att säga intresserar andra. Att lyssna ingår i dialogen med andra och det är viktigt att vuxna lyssnar på barnen när de har något att säga för om de känner att de har blivit lyssnade på så har de lättare att lyssna själva i en dialog med någon annan. Detta är viktigt i barn till barn dialoger och för lyssnandets turtagande. Den språkliga kompetensen utvecklas när barnen får använda sina kunskaper, erfarenheter och färdigheter i de situationer där de får vara språkligt aktiva (Ekström 2004 ss. 9-11).

Lindhagen (1993) skriver att viktiga faktorer som höjer den språkliga kommunikationsförmågan är böcker och högläsning. Lindhagen (1993) skriver också att sagoläsning ger en början till innehåll och utveckling av språkutvecklingen och att läsning är en hög grad av språklig aktivitet som uppmärksammar barnens språkliga medvetenhet. Att genom sagoläsning stimulerar vi alla språkliga kompetenser och den skriftliga processen är en del av den. Berättelser och sagor skriver Brok (2007) är ett optimalt sätt att kommunicera på, samt att berättelser får in språket i meningsfulla sammanhang. Vidare skriver hon att sagor och berättelser ökar barnets ordförråd och ger meningsfullhet i ordens betydelse. Genom att skapa egna muntliga och skriftliga berättelser kan pedagogen inspirera barnen samt väcka deras

lust till lärande. För att sagor och berättelser skall få en betydelse i barnens språkliga utveckling är det viktigt att barnen får möjlighet att fördjupa sig och får en lustfylld upplevelse som i sin tur uppmuntrar barnen att leka med ord och språk (Brok 2007 ss. 88-91).

Ekström (2004) skriver att för barn med ett annat modersmål börjar deras möte med svenskan i förskolan där de möter det svenska språket och kulturen. För barn med svenska som andraspråk är det särskilt viktigt med intresserade och språkligt samspelande vuxna och barn. De vanliga rutinsituationerna är de som är de mest språkutvecklande för barnen. Det är även viktigt att barnen får tid och plats att berätta under exempelvis berättarstunden och då är det till fördel för barnen att ha material att återkoppla till för att hålla reda på handlingen. Genom boktexten kommer barnen i kontakt med det skrivna språket och hur den konstrueras vilket är viktigt för alla barn oavsett modersmål. När barnen inte förstår vad som sägs i berättelsen kan berättelsen bli tråkig och ointressant även för barn som har behov av lättare andraspråksnivå kan tröttna och ge upp. Det kan handla om att innehållet inte är i nivå med barnets intresse för tillfället. Att inte ha så bråttom och låta barnen höra sagor som för barnet är bekanta så att de kan hänga med i handlingen och fylla i handling och även möta sagan i en annan form som sånglek eller bilderboksversion. Något som är viktigt är att ha gemensamma upplevelser och minnen som gör att barnen blir delaktig i grupper, därför är det viktigt att alla barn får ta del av det svenska kulturutbudet där alla kan bidra (Ekström 2004 ss. 14-17).

Sagan i det pedagogiskt arbete

Att arbeta med sagan som utgångspunkt för sin undervisning gör att pedagogen skapar nya möjligheter. Barnens kognitiva förmågor står i centrum (Lindhagen 1993 s. 65). Arbeta målinriktat med sagor i verksamheten har visat en positiv effekt på barns lust till lärande av att läsa och skriva men även uttrycka sig språkligt (Brok 2007 s. 89). Pramling (1994) skriver att det är ett viktigt att pedagogerna har kunskap om hur barn kan lära av varandra genom sagan så att läraren kan skapa förutsättningar för barnen. Bjar och Liberg (2003) skriver att förskolan är ett område som bidrar till den språkliga kulturen och barn lär sig att språka genom att umgås med andra och menar även att den fysiska miljön, lärarens förhållningssätt och tillgångarna av arbetsmaterial, har en stor betydelse för barnens läs och skrivinläring. Det är pedagogerna som skapar lärandesituationer för barnen som gör det möjligt för oss att reflektera över det pedagogerna vill utveckla hos barnen. Författaren ger ett exempel på detta och skriver om pedagogerna vill lyfta fram sagornas struktur skall pedagogerna läsa många sagor och sedan jämföra dem. Språkandet är också en viktig del i arbetet, för att förstå och utveckla förståelsen om omvärlden (Bjar & Liberg 2003).

Ekström (2004) uttrycker att när pedagogen har högläsning för barnen får de gåvor som innebär att pedagogen är helt koncentrerade på barnen och visar att både aktiviteten och barnen är viktiga. Alltifrån de små till de stora barnen uppskattar högläsningen och samtalet om det lästa. I förskolan kan högläsningen bli lidande för att pedagogerna har så mycket annat som ska göras också. Att öva sig på högläsning och förbereda sig inför högläsningen är en viktig del i aktiviteten. Att öva på högläsning är viktigt för att lära sig att läsa långsamt och tydligt och inte för tyst. För att få ett så bra högläsningstillfälle som möjligt är det bland annat betydelsefullt att läsa den aktuella boken själv först, att läsa en bok som den som läser själv tycker om, så att inte den som läser blir tråkig under högläsningen. Det gäller också att se till att barnen inte sitter för trångt och välja en tidpunkt då barnen är pigga (Ekström 2004 ss. 44-46).

Att som pedagog tolka sagor åt barnen är inte något positivt enligt Brok (2007) därför att då kan pedagogen ta ifrån barnet glädjen i att själv fantisera och sätta sig in i hjältens problem och lösningar. Författaren skriver också att det kan vara väldigt givande om pedagogerna inser sagans betydelse för barns känslor och tankar (Brok 2007 s. 122). Förskolan skall ståva efter att alla barn skall få utveckla sin förmåga att ta ställning och reflektera kring olika livsfrågor i vardagen (Lpfö 98, reviderad 2010 s. 8). Vuxna bör samtala mycket med barnen och föra dialoger som bygger på respekt för det enskilda barnet för att få de bästa förutsättningarna som möjligt för en god språkutveckling. Lika viktigt är det att berätta, läsa, sjunga, rimma och läsa ramsor. Även att leka och ha roligt tillsammans med barnen ger goda förutsättningar för bra språkstimulans (Granberg 1996 s. 35). För att barnens uppmärksamhet skall hållas vid liv måste en berättelse roa och väcka nyfikenhet, för att berika livet måste den dessutom sätta fart på barnens fantasi, hjälpa dem att utveckla sitt förstånd och reda ut känslor. Den måste även svara för de förväntningar och svårigheter barnen har och på samma gång ge antydning till lösningar på de problem som finns (Bettelheim 1979). Att berätta sagor genom bilder och då gärna tredimensionella bilder gör att barnen har något att hänga upp sina visuella bilder på eftersom de tar in upplevelser genom syn, hörsel och känsel i en slags totalupplevelse. Genom att berätta via det visuella kan pedagogen använda sig av flämbilder, tredimensionella figurer, diabilbilder och dockteater och där kan berättarens personliga inlevelse få sätta sin prägel på framställningen (Granberg 1996 s. 38). Förskolan skall bidra till att den pedagogiska verksamheten har grundstenar som utgör nyfikenhet och lust att lära skall vara centralt i den kreativa verksamheten (Lpfö 98, reviderad 2010 s. 9).

Skriftspråket

Emergent literacy är en metod som beskriver hur barn utforskar och konstruerar skriftspråket när miljön är anpassad efter barnen. Den här metoden emergent literacy visar hur skriftspråket utvecklas genom socialt samspel till exempel genom att barnen tillsammans med en vuxen eller andra barn samtalar om bokstäver och text. Emergent literacy blir en didaktisk motrelation till "direktundervisningen". Den blir även en reaktion mot att se skriftspråkets utveckling som en utvecklingsfas i stadier eller faser där skriftspråket utvecklas först och sedan knäcks skriftkoden utan det är snarare så att barn verkar dra nytta av att möta tal och skrivet språk parallellt (Hagtvet 2004 ss.7-15). Även läroplanen för förskolan (reviderad 2010, s. 7) skriver att språk och lärande hänger ihop och att pedagogerna skall uppmuntra och ta vara på barnens nyfikenhet för den skriftspråkliga världen.

Stimulerande språkmiljö

Miljön i förskoleverksamheten är viktig för att kunna skapa välfungerande sagoupplevelser, användning av miljön får barnen att se olika saker ur fler perspektiv (Lindhagen 1993 s. 89). Läroplanen för förskolan, Lpfö 98 (reviderad 2010 s. 9) tar även upp att miljön i förskolan är viktig, därför skall pedagogerna ha en öppen och inbjudande miljö för lärande. Ekström (2004) menar att sagoberättandet kan man säga har två rum och då är det hemmarummet som äger rum i hemmet, förskolan, biblioteket eller skolan och så är det sagorummet där inledningsformeln "det var en gång" för in åhörarna i sagolandet. När barnen går in i sagolandet eller sagornas värld kan en del blunda och gå in i sig själva. För att det här ska fungera bör pedagogerna ha tydliga gränser där sagolandet börjar exempelvis att dämpat ljus, tända en liten lampa eller spela ett lugnt musikstycke och så vidare och i sagolandet kan inget otäckt hända. Ekström (2004) skriver för att göra det tydligt med lite äldre barn när de ska beträda sagolandet kan det finnas en tunnel att krypa igenom som gör att barnen får beträda

sagolandet och ger dessutom en tydlig, fysisk övergång och skillnaden mellan förskolevardagen och låtsasvärlden. Pedagogerna kan vid varje tillfälle säga en återkommande ramsa, formel eller melodi för att koncentrationen ska hållas vid liv. Detta blir en form av en aktivering av minnet och en uppmärksamhetssignal (Ekström 2004 ss. 50-51).

Vi människor behöver tillfredställning av våra fysiska och psykiska behov för att utvecklas och därför är miljön i verksamheten grundläggande (Lindhagen 1993 s. 54). Miljön har en stor påverkan och betydelse när pedagogerna skall uppmärksamma, väcka intresse och nyfikenhet hos barnen. Genom att göra språkutvecklingen mer tydlig för barnen kan pedagogerna genom en stimulerande miljö i verksamheten locka barnen till en förtydning av det moderna samhället, sina fantasier och möjliggöra gestaltningar av deras dagdrömmar (Betelheim 1979 s. 9-13).

Leken och bilderbokens betydelse

Lusten att läsa ska komma inifrån precis som lusten att leka gör. I fantasin kan vi testa och göra alla idéer utan några som helst pekpinnar. Att ta till sig en text och att få leka sig in i sagans värld är viktigt för både barn och vuxna. Genom att leka sig in i sagans värld och gestalta sådant vi har hört från exempelvis sagor gör att vi samtidigt utvecklar ett rikt och varierat språk. En stark och bra läsoplevelse ger mersmak till att läsa mer, den väcker läslusten i oss. Uppdraget som pedagog under hela skoltiden är att stimulera barnens läslust och deras lust att läsa. Lindqvist (1999 s. 177) menar att leken är en förberedelse för livet och är en form för barnets skapande. Det som inte förverkligas eller genomförs i verkliga livet får liv genom estetiska uttryck så som leken eller konsten och barnen återger även verkligheten på ett skapande sätt i leken. Pramling och Mårdsjö (1997) skriver att ta tillvara på idéer och tankar hos barnen är en resurs och möjlighet för dig som pedagog att förstå barnen, i deras omvärld.

Lindö (2005) skriver att bilderboken är en unik bok som vänder sig till både barnet och den vuxne som sitter med. Eftersom boken har både bilder och text har bilderboken två kommunikationssätt och det är den verbala och den visuella. Granberg (1979) menar att det som småbarnen har nytta av när pedagogerna berättar en saga eller berättelse är att den platsen de samlas på för att lyssna på sagan skapar trygghet. Sagor för små barn får inte vara för långa och innehålla för mycket fakta och många detaljer. Språket ska också vara enkelt och konkret så att den inte innehåller för många svåra ord och bisatser som kan göra att barnens intresse inte kan hållas upp. Sagan bör handla om saker som ligger barnen nära i deras verklighet som djur och detaljer ur barnens egen vardag. Händelser som barn och vuxna har varit med om tillsammans brukar vara populära för då kan barnen vara med och forma och berätta på sitt eget vis genom fantasin. Viktigt är det hur sagan inleds men inte minst lika viktigt är det med en bra avslutning kanske med en stunds tystnad så att barnen har en chans att komma tillbaka till verkligheten (Granberg 1979 ss. 13,25-27).

Sammanfattning

Läroplanen är en viktig del i det pedagogiska arbetet som varje förskola skall förhålla sig till. Läroplanen belyser många delar som främjar barnens utveckling så som språk, kommunikation och de estetiska uttrycksformerna. Leken och lusten för att lära är också viktiga redskap för barns lärande och utveckling. För femton år sedan lästes det 30 minuter och det har i genomsnitt minskat till 15 minuter per dag. En orsak till att det läses mindre kan vara

att tv och datorn ersätter läsandet idag. Föräldrarnas utbildning spelar roll för läsandet för barnen. Läsningsen är en viktig aktivitet för barns utveckling av språket och ordförrådet, det är även mycket viktigt för barn som har ett annat modersmål än svenska. Sagan ger barn möjlighet att kunna lyssna, samtala, diskutera och problematisera. Det finns olika slags sagor så som folk sagor och ”vanliga” sagor. Sagan betyder kort och gott berättelse eller historia. En saga utmärker sig med att den ofta börjar med ”det var en gång” och slutar med ”och så levde de lyckliga i alla sina dagar”. Sagan är ett redskap för språkutvecklingen för att barnen då får chans att utmana, använda och pröva sitt språk i samspel med vuxna som sätter ord på saker och händelser.

Det viktigaste i språkutvecklingen är samtalet och detta får barnen bland annat genom att samtala om sagor. Barn som får möjligheten att tala stärker sitt självförtroende och blir trygga genom att våga prata i grupp. Vissa författare skriver att viktiga faktorer för att höja den språkliga kommunikationsförmågan är böcker och högläsning. Ett arbete med sagor skriver författare har en positiv effekt på barns lust till lärande av att läsa, skriva och uttrycka sig språkligt. Pedagogernas förhållningsätt styr och ger barnen möjlighet att använda fantasin på egen hand genom arbetet med sagan. En av författarna menar att om pedagoger inser sagans betydelse för barns känslor och tankar kan det vara ett bra sätt för barnen att kunna reflektera över olika livsfrågor genom sagan.

Genom det sociala samspelet utforskar och konstruerar barnen skriftspråket, det vill säga att barnen tillsammans med vuxna samtalar om bokstäver och text. Miljön i förskolan är viktig för att barnen ska kunna se saker ur olika perspektiv och för att kunna skapa bra sagoupplevelser. Miljön i verksamheten är grundläggande för att barnens fysiska och psykiska behov ska tillfredställas och barnen ska utvecklas. För att barnens uppmärksamhet ska hållas vid liv måste berättelsen roa och väcka nyfikenhet samt knyta an till barnets personlighet. Därför är det viktigt att skapa en bra stämning med hjälp av tillexempel levande ljus, en lampa med dämpad belysning eller lugn musik. För små barn är bilderboken bra för att den har två kommunikationssätt vilka är det visuella och det verbala och det barnen har nytta av är att platsen där barnen samlas för att läsa saga skapar trygghet för de mindre barnen. Lusten att läsa ska komma inifrån precis som lusten att leka gör och i fantasin kan barnen testa allt detta utan några pekpinnar som styr.

Teoretisk utgångspunkt

I detta avsnitt kommer vi att redogöra för den teori vi har valt att grunda vår studie på. Vi har valt att behandla utvecklingspedagogiken.

Utvecklingspedagogik

Vid Göteborgs universitet utvecklades den så kallade utvecklingspedagogiken som grundar sig på att pedagoger aktivt och medvetet utvecklar barns erfarenhetsvärld (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999 s. 109). Utvecklingspedagogik är en pedagogisk strävan som skall leda till att barn utvecklas och genom att arbeta utifrån barnens perspektiv blir barnen också delaktiga i sitt eget lärande (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson 2007 s. 39). Det vill säga att de lär sig och förstår eller relaterar till olika fenomen i sin omvärld och om sig själva. Genom att använda barnets egna erfarenheter så som den förstås av barnet är en förutsättning för pedagogen. För att barn skall bli medvetna måste pedagogen få barn att tala och reflektera (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999).

För att få bra resultat krävs att metoderna inbjuder till att tänka, reflektera och dela med sig av sina erfarenheter. De skriver vidare att barn måste få reflektera och tänka fritt utan att pressas av ett förutbestämt svar. Förskolan till skillnad från skolan har ett mer tillåtande förhållningssätt när det gäller barns fria tänkande. Värden, normer, färdigheter och förståelse för omvärlden är ett viktigt innehåll att stäva mot i utvecklingspedagogiken. Det finns tydliga mål att utveckla, olika sätt att se, som bidrar till att lära sig att tänka på ett öppet och fritt sätt (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson 2007 ss. 56-59).

För att få dem att tala och dela med sig av sina tankar behöver pedagogen ge barnen förutsättningar genom olika utmaningar (Asplund Carlsson och Pramling 1995 s. 3). Det är viktigt att fånga barnens intressen och få dem engagerade eftersom barnen i här och nu perspektiv till skillnad från vuxna som lever långsiktiga mål (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson 2007 s. 39). Att bemöta barnen på sin individuella utvecklingsnivå är en förutsättning för att pedagogerna ska kunna utmana barnen så att de utvecklar en uppfattning och förståelse för att det alltid finns saker att lära sig och att det är positivt att vara nyfiken till att ta del av detta (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999 s.110).

Vällden blir en del av barnen när barnen införlivar världen. Vilket innebär när barnen hör en saga eller berättelse kan dem relatera det till något de själva upplevt och uppfattar det genom sina tidigare erfarenheter. Men även att sagan eller berättelserna ger barnen nya erfarenheter som kommer att komma till användning senare i livet och i livet i allmänhet och lägga grund för att erövra nya erfarenheter (Asplund Carlsson och Pramling 1995 s. 2). Det blir pedagogens uppdrag att uppmuntra barnen men även utmana dem till att vilja utvecklas och lära sig utvecklas för det de har gjort. Därför låter pedagogen barnen upptäcka det som är viktigt i lärandet där barnet befinner sig. Pedagogens roll är att genom ett respektfullt förhållningssätt gentemot barnen och mellan barn och vuxna det vill säga att den vuxna tillåter barnen att vara delaktiga i sitt eget lärande. Även att pedagogerna ser barnen som kompetenta och med rättigheter att utföra detta (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson 2007 s. 64).

Metod och genomförande

Det redskap som vi använde oss av var intervjuer och forskningsansatsen för vår studie blev kvalitativ ansats. Det som redogörs här är varför intervjuer och den kvalitativa ansatsen var en bra metod för vår studie. Avsnittet tar upp vad författare skriver om användning av intervju som metod till sin studie, metodens fördelar och nackdelar. Valet var att göra intervjuerna enskilt med inspelning, anledningen till detta var för att effektivisera vårt arbete med vår studie. Upplägget av intervjuerna valdes att göras på samma sätt för att både respondenterna och intervjuaren skulle ha samma förutsättningar inför och under genomförandet av intervjuerna.

Kvalitativ forskningsansats

Vår studie är kvalitativ och Widerberg (2002) skriver att kvalitativ forskning syftar till att visa på egenskaper hos det undersökta jämfört med kvantitativ forskning som går ut på att fastställa vilken mängd något är. Den kvalitativa forskningen söker efter innebörd och mening hos det som ska undersökas till skillnad från den kvantitativa forskningen som söker efter tillgång eller antal. Författaren skriver också att när den kvalitativa forskaren ställer frågor ställer den frågor som exempelvis vad handlar det om eller vad betyder det. Så om vi utgår från vår studie som är sagan så kan frågan bli vad betyder sagan för dig eller vad har sagan för betydelse? (Widerberg 2002 s. 15).

Den kvalitativa intervjun handlar om mötet mellan intervjuaren och intervjupersonerna och det samtal som blir dessa emellan. Forskarens uppgift här är att försöka följa upp intervjupersonens berättelser så att de blir så bra som möjligt. Det som kan spela in i resultatet är var intervjun utförs och den tid som finns till förfogande. För att få fram olika personers förståelse kring undersökningsområdet väljs intervjuformen. Den kvalitativa intervjun kan vara förbered eller så kan intervjuaren formulera och utveckla frågorna under tiden intervjun håller på (Widerberg 2002 s. 16).

Det kvalitativa kan kopplas till bland annat egenskaper, värde, motiv och innebörd. Vissa mänskliga upplevelser har grundläggande egenskaper där innehållet och innebörden inte kan mätas eller beskrivas på samma sätt som det kan med så kallad "hårddata". Det kvalitativa anses vara det som inte kan mätas men som kan upplevas (Barbosa da Silva & Wahlberg 1994 ss. 56-57).

Intervju

Valet av metod till vår undersökning blev intervjuer. Detta val gjorde vi för att vi ansåg att den var den mest lämpliga för vår undersökning. Vi anser att fördelarna med att intervju är att få en liten berättelse kring det intervjuaren undrar, istället för ett enformigt svar. Genom att få ett svar från en person som intervjuas känns mer trovärdigt än att få ett svar på ett papper. Lantz (2007) skriver även att det lättaste sättet att få information om hur pedagoger eller andra ser på olika saker och ting är genom intervjuer. Respondenten får då berättar fritt om sina uppfattningar och tankar när det gäller det subjektiva som söks, samt kontexten, meningen och sammanhanget som är väsentligt bestäms av respondenten. Men nackdelarna kan vara att respondenten blir "nervös" för att den kanske känner en press på sig att svara på ett visst sätt, vilket då kan påverka svaret. Lantz (2007) skriver att intervjuer är en bra metod för att få fram de konkreta svaren som behövs till olika undersökningar. Våra frågor till in-

tervjuerna utgick ifrån att få veta mer om hur pedagogerna arbetar med sagan som redskap i verksamheten och hur det påverkat barns språkutveckling. Vi valde att använda oss av öppna frågor det vill säga att intervjuaren ställer frågor till respondenten där det inte finns något givet svar (Lantz 2007).

Kvale (1997) menar om individen vill veta mer om hur ett fenomen uppfattas av någon, skall individen välja en öppen eller en öppenriktad intervju. Det som utmärker en öppen eller en öppenriktad intervju är att respondenten i förhållande till sina egna erfarenheter och uppfattningar får en förståelse av ett fenomen skriver Lantz (2007). Det är vanligtvis under en kvalitativ intervju som öppna frågor används. Kihlström (2007) skriver att öppna frågor är frågor som inte har ett givet svar utan ger respondenten möjlighet att besvara frågorna utifrån sina egna erfarenheter och uppfattningar. Vi som intervjuar måste ha en stabil grund, en struktur och ett syfte, men även att intervjuaren har öppna frågor som ställs till respondenten. Det är som Kvale (1997) skriver att intervjufrågorna behöver inte vara helt strukturerad, de kan utvecklas under intervjuens gång. När det intervjuas ska det tänkas på hur intervjuaren och respondenten sitter, även sitta där det är lugnt och ostört. Det ska inte finnas några åhörare och så ska den intervjuade känna sig trygg i miljön där intervjun äger rum (Trost 2010 s. 65). Kvale (1997) skriver att atmosfären är oerhört viktigt under en kvalitativ intervju, för att respondenten skall kunna känna sig trygg, tala fritt om sina upplevelser, idéer och tankar.

Den kvalitativa intervjun kan sammanfattas så att intervjuaren intervjuar någon som har erfarenhet av det ämne som skall behandlas i intervjun det vill säga ett samspel mellan två personer med gemensamma intressen över ett bestämt fenomen. Kihlström (2007) skriver att dessa intervjuer kan efterlikna ett vanligt samtal men med ett bestämt grundsyfte som diskuteras. Även att det är viktigt för den som intervjuar håller sig till syftet och ställer ledande frågor utan att styra respondenten till svar som intervjuaren själv vill att den ska säga. Samspelet mellan intervjuaren och respondenten ska göra det möjligt att få ut information från respondenten, och respondenten ska få möjlighet att svara utan att intervjuaren värderar svaren. Intervjuaren ska vara icke värderande samtidigt som det inte är helt lätt att vara icke värderande som intervjuare (Lantz 2007).

För att lättare kunna analysera intervjumaterialet valde vi att spela in intervjuerna. Detta för att det är bra med ljudupptagare för att intervjuaren kan koncentrera sig på själva intervjun utan att vara upptagen av att anteckna och kunna lyssna aktivt. Trost (2010) menar också att i inspelade intervjuer kan lära sig av sin egen röst och upptäcka eventuella misstag som begåtts. Författaren menar också att det är till fördel om det är forskningsledaren som utför intervjuerna för att minnet är till stor hjälp när intervjuaren sedan sitter och analyserar och lyssnar av intervjuerna. Vissa människor vill heller inte bli inspelade utan känner sig stressade och hämmade av detta men många glömmer bort att de blir inspelade. Viktigt att tänka på här menar Trost (2010) är att om den intervjuade säger nej till att bli inspelad måste intervjuaren acceptera detta och lösa det på ett annat sätt (Trost 2010 s. 75). Det är också viktigt att tänka på att det inte är någon fara om det skulle bli tyst en stund under intervjun. Det kan vara skönt för båda parter om det blir en liten tystnad så att båda parterna hinner tänka efter lite. Bättre att säga att man kom av sig lite och hitta tillbaka än att ställa en konstig fråga som blir svårförstådd på grund av att den som intervjuar blir stressad av tystnaden. Att ställa nya frågor för fort kan bidra till att den som blir intervjuad känner att den som utför intervjun är ointresserad och det är bättre att invänta ett mer fullständigt svar än att bara tåga på med nya frågor (Trost 2010 s. 97).

Förberedelser inför pedagogintervjuer

Vi förberedde oss genom att först skicka ut missivbrev till de tre förskolorna som vi valt att intervjua. Vi gav pedagogerna muntlig information om vår studie så att pedagogerna blir medvetna om vad vi skall undersöka. Pedagogerna fick informationen om att det är genom intervjuer vi kommer att få fram vår studie. Det är viktigt att pedagogerna inte känner sig stressade eller att vi stör verksamheten därför kom vi överens med pedagogerna om tid och plats för intervjuerna. Så att dem kunde sitta och samtala med oss i lugn och ro.

För att få en så bra intervju som möjligt gick vi igenom allt material som skulle vara med på intervjuerna. Kollade så att inspelningsmaterialet funkade samt kontrollerade med pedagogerna en extra gång om det var ok att komma den dagen som var utsatt för intervjuerna. Vi hade även samtalat med dessa pedagoger innan om vårt syfte med undersökningen, för att få en bra kontakt med de pedagoger som vi sedan skulle intervjua.

Genomförande av intervjuer

Till vår undersökning har vi intervjuat nio pedagoger varav sju är förskolelärare och två barnskötare på tre olika förskolor. Innan vi började intervjuerna gick vi igenom en extra gång att deras identitet inte på något sätt kommer att förekomma i vår studie. Vi talade även om för pedagogerna att de när som helst kunde avbryta om de kände att de inte ville fortsätta.

Under intervjuerna använde vi oss av papper, penna och dator samt inspelningsmaterial så som bandspelare eller inspelningsfunktionen i mobilen. Vi anser att genom att spela in intervjuerna kunde vi få med all information på ett korrekt sätt från pedagogerna, som vi kanske hade missat om vi bara hade antecknat. Vi intervjuade pedagogerna var för sig och valde att sätta oss avskilt och ostört med våra respondenter under intervjuerna, för att slippa störande moment utifrån som kan påverka resultatet och respondentens uppmärksamhet. Till sist tackade vi pedagogerna för att de hade medverkat i vår studie.

Urval

I detta avsnitt kommer vi att ta upp vilket vårt urval var till vår studie. Vi tar upp hur många förskolor och pedagoger vi valt att intervjua, samt en kort beskrivning av avdelningarna de arbetar på.

I vår studie ingick sju förskolelärare och två barnskötare i ådrarna 30 till 55, alla respondenter var kvinnor, några av dessa kvinnor hade svensk bakgrund och några hade utländsk bakgrund. Pedagogerna som vi intervjuade arbetade på syskonavdelningar ett till fem år och småbarnsavdelningar noll till tre år. Vi valde dessa pedagoger för att några jobbar aktivt med sagan medans några pedagoger inte gör det och de gjorde att vi medvetet valde dessa pedagoger att intervjua för att se eventuella skillnader. Intervjuerna gjordes på tre olika förskolor i två olika städer i Västra Götalands län. I vår studie har vi valt att presentera de olika formerna på avdelningarna genom att benämna dem med vid namn syskonavdelning barn från ett till fem, storbarnsavdelning tre till fem och småbarnavdelning ett till tre. Vi har givit pedagogerna fingerade namn så att ingens identitet utlämnas.

Den första förskolan består av fyra avdelningar. Två syskonavdelningar där arbetar fem förskollärare och en barnskötare, en småbarnsavdelning där tre förskollärare arbetar och en storbarnsavdelning där två förskollärare och en barnskötare arbetar.

Den andra förskolan består av två avdelningar båda är syskonavdelningar ett till fem år, där arbetar 3 barnskötare. Denna förskola är en förskola där barnen enbart går tre timmar om dagen, antingen tre timmar på förmiddagen eller tre timmar på eftermiddagen.

Den tredje förskolan består av fyra avdelningar. Två storbarnsavdelningar där arbetar fem förskollärare och tre barnskötare och två småbarnsavdelningar där arbetar fem förskollärare och en barnskötare.

Analys

Vilken slags analys som väljs att användas beror helt på det insamlade materialet. Det är samtidigt viktigt att tänka på att materialet är ett resultat av den analys som görs före och under insamlingen av materialet (Widerberg 2002 s. 133). Att välja en modell till sin analys gör det lättare att bearbeta det material som har samlats in. Genom helhetsanalysen som Malmqvist (2007) skriver om innebär att av det insamlade materialet intervjuaren har och ser ett samband mellan de olika resultaten och därefter kan sortera in dem och få en överskådlig bild av helheten av materialet. I vår studie delade vi in vårt intervju-material i olika rubriker för att få det mer överskådligt och lättförståligt och det inspelade materialet valde vi att lyssna på och skriva över på dator som vi sedan använde i de olika avsnitten för resultatet. Vi lade in de svar som hörde till respektive fråga för att göra det mer överskådligt och även Malmqvist (2007) skriver för att göra det mer lättlästligt skall den som utför intervjuerna sortera intervjuerna i olika kategorier så att mönster kan hittas i det insamlade materialet. Vi sorterade sedan svaren från pedagogerna och använde oss utav de svar som besvarade vårt syfte och problemställningar som skulle presenteras i resultatet. Till vår undersökning valde vi att spela in samt skriva ner intervjuerna med penna och papper och det inspelade materialet renskrev vi på datorn för att få struktur på resultatet. Malmqvist (2007) menar för att kunna sortera sitt material och ta med det som är relevant till resultatet och syftet bör detaljerna studeras materialet.

Malmqvist (2007) skriver genom att skriva ut de insamlade dokumenten gör det mer lättlästligt och helheten synliggörs av intervju-materialet. Författaren skriver också för att göra de olika kategorierna mer tydligare kan materialet klippas ut och färgmarkera dem för att ytterligare tydliggöra vilket material som hör till vilken kategori. Vi använde oss också av citat i resultatet för att få det med trovärdigt och även Kihlström (2007) menar att använda citat från sina intervjuer i resultatet blir resultatet mer pålitligt. Men det viktigaste är att gå tillbaka och stämmer överrens med det material som analyserats och ser om det stämmer med det tema och med det syfte som studien har och utifrån det rättar till om det inte är något som känns felplacerat.

Validitet och reliabilitet

För att göra studiens intervjuer mer tillförlitliga så har vi genomfört en pilotstudie (Kihlström, 2007). Pilotstudien gick till så att vi först valde ut några personer som intervjuades. Under intervjuerna användes penna och papper samt bandspelare vid detta tillfälle precis som har används i de riktiga intervjuer med pedagogerna. Anledningen till att vi gjorde en pilotstudie var först och främst för att se om frågor var förståeliga och hur frågorna uppfattades för respondenten i intervjuerna. En annan anledning till pilotstudierna var för att de som utför intervjuerna skulle få en helhet i hur det är att intervjua, men även få vidare kunskaper om hur intervjuaren kan agera, ställa frågorna och hantera olika situationer till nästa intervju tillfälle med pedagogerna.

För att få studien mer trovärdig har intervjuerna spelats in så att materialet är möjligt att lyssna på flera gånger och få ut maximalt med information från pedagogerna som intervjuades. Detta gjordes för att få informationen på ett korrekt sätt. För att få undersökningen mer tillförlitligt och giltigt diskuterades det undersökta med andra och det diskuterades ett tänkbart resultat. Även att intervjuaren haft en dialog och presenterat undersökningen med de som har deltagit i undersökningen (Dovermark 2007 s 151). För att forskaren ska kunna ta till sig och använda insamlat material måste både teknik undersökningsgrupp visa stor användbarhet i relation till frågeställningen. För att göra den insamlade informationen mer pålitlig så måste forskaren försöka undvika eventuella störande moment under informationsinsamlingen som exempelvis att det är en störande miljö under en intervju (Tebelius, Ulla & Patel, Runa 1987 s. 69). Lantz (2007) skriver att det material som har samlats in skall kritisk granskas med ett perspektiv utifrån studiens syfte som underlag. För att vårt arbete skall bli så validativt som möjligt bör vi tänka på att hålla oss till ämnet som en röd tråd och inte gli- da ifrån syftet (Dovermark 2007).

Etiska principerna

För att kunna göra en undersökning och få den så tillförlitlig som möjligt är det viktigt att uppfylla kraven för de etiska principerna dessa principer är:

Informationskravet vilket innebär att vi har en skyldighet att informera alla medverkande om undersökningsområdet både muntligt och skriftligt².

Samtyckeskravet innebär att det är frivilligt att delta och undersökarna skall få ett skriftligt samtycke, även att det skall finnas chans till ångerrätt men det går inte att ångra sig efter arbetet är slutfört.

Konfidentialitetskravet menas med att vi eller någon annan aldrig får tala om personernas riktiga namn, det gäller även verksamheten.

Nyttjandekravet är att vi förvarar vårt material oåtkomligt för andra (Vetenskapsrådet 2002). Detta är fyra punkter som är en av de viktigaste ståndpunkterna i vårt arbete som alltid måste följas.

För att uppfylla dessa krav har vi informerat pedagogerna muntligt, men även skriftligt om det har behövts. Vi har säkerställt att pedagogerna vill medverka i undersökningen även in-

---

² Odenbring, Ylva. Föreläsning etnografi. Högskolan i Borås 2010-10-05

formerat om att intervjuerna är frivilliga och att de har rätt till att tacka nej. Vi har använt oss av fingerade namn så att inte deras identitet/personuppgifter är oåtkomligt för andra och även att materialet förvaras så att det inte hamnar i fel händer.

Sammanfattning

Den metod som valdes till vår studie är kvalitativa intervjuer som menas med att intervjua personer som har erfarenhet i det ämne som skall behandlas till studien. Genom att intervjua kan det på ett lättare sätt få ut information från någon om olika saker och ting. Med öppna frågor ger den som intervjuar respondenten möjlighet att svara på frågor utifrån sina egna erfarenheter, uppfattningar, tankar och idéer. Att spela in intervjumaterialet är ett bra sätt att sedan på ett trovärdigt sätt analysera och lägga fram sitt resultat av intervjuerna. Miljön är väldigt viktig det vill säga när, hur och var intervjuerna utförs. Intervjuaren och respondenten skall sitta avskilt så att inget störande moment inträffar under intervjun, anpassar tiden så att inte tar upp pedagogens arbetstid eller att de stör verksamheten. Även att respondenterna skall känna sig trygga och skall kunna tala fritt och öppet. En intervju ska vara icke värderande, respondenten ska kunna tala utan att styra den till ett givet svar eller de svar intervjuaren själv vill att respondenten ska säga.

Resultat

I kommande del har vi presenterat resultatet av vår studie från de intervjuer vi har gjort. I detta kapitel tas det upp fem olika områden vilka är; pedagogerna syfte med användningen av sagan i verksamheten, pedagogernas funderingar och upplevelser kring sagans möjligheter i verksamheten, pedagogernas arbete med sagor för att främja språkutvecklingen i verksamheten, att involvera barnen i främjandet av språkutvecklingen och pedagogernas förändrade arbete med sagan över tid. En sammanfattning har gjorts i slutet av kapitlet för att få en helhet av resultatet. Efter varje del med citat finns det en sammanfattande kommentar som gör att citaten får en helhet.

Pedagogernas syfte med användningen av sagan i verksamheten

Utifrån pedagogernas svar framgick det att deras syfte med användningen av sagan i verksamheten är att förankra språket, väcka deras fantasi, lära dem lyssna, sitta still och att barnen kan se och uppleva saker själva genom fantasin. Pedagogerna menar också att syftet är att barnen får tala och diskutera samt användningen av de estetiska områdena för att även stärka barnens självkänsla. Genom sagan kan pedagogerna också förklara saker som är svårt att förklara annars det vill säga livsfrågor i barnens omvärld så som döden, rädsla och känslouttryck.

...Lära dem lyssna i grupp även hör när någon annan berättar för att lära sig de olika röstlägen som finns i språket. Det är väldigt viktigt för dem som inte pratar svenska hemma. Språket bygger på olika röstlägen man kan lära sig mycket av att bara lyssna på någon hur man berättar - Marita

Maritas uttalande är att språket har stor betydelse för att utveckla förståelsen för språket och särskilt för de som har svenska som andraspråk. Andra pedagoger framhäver också sagan som en bra förutsättning för barn med svenska som andraspråk. Pedagogerna menar att det är viktigt att pedagogen läser mycket och pratar mycket i de vardagliga situationerna.

...Lära barnen att lyssna och dels sitta still. Höra hur vi vuxna pratar - Magdalena

...Ja, den har väl använts som den alltid har gjort inom den här förskoleverksamheten. Som vila för att varva ner efter maten - Marianne

Vissa pedagoger uttalar sig att syftet med sagan är inte bara språkfrämjande utan också för att lugna ner barnen i verksamheten, få en lugn stund och lära barnen att lyssna på andra men även få andra att lyssna till det man själv har att säga.

...Jobbar med de estetiska områden hur menar du med estetiska områdena? Till exempel genom rollspel av olika sagor då barn som har svårt att uttrycka sig eller de barn som är tystlåtna kommer fram genom sagan och blir mer delaktiga genom det - My

...Att få barnen att prata och diskutera. Jag har sett att vissa barn har svårt att tala inför andra barn eller är allmänt tystlåtna och genom sagan får man in de estetiska ämnena då får barn möjlighet att visa sina tankar genom exempelvis dramatisera - Marika

...Språkutvecklingen, att man vågar framträda i grupp och göra teateruppsättningar och få lite självkänsla, känna igen sig själv och olika personligheter i sagofigurer och även känslor och så - Mona

Utifrån dessa citat kan läsas att pedagogerna anser att genom sagan används de olika uttrycksformerna som är bild, musik och drama. Pedagogerna anser att genom de estetiska uttrycksformerna kan barnen utveckla sin självkänsla genom att få möjlighet att tala i grupp och inför andra. Pedagogerna hävdar också genom att ha rollspel av dess olika slag kan barnen gå in i olika roller som kan leda till att barn som är tystlåtna eller tillbakadragna träder fram. Pedagogerna Marika och Mona menar att dessa barn som är tystlåtna eller tillbakadragna träder fram för att de känner igen sig själva i olika personligheter och känner sig mer delaktiga.

Pedagogernas funderingar och upplevelser kring sagans möjligheter i verksamheten

Pedagogerna i vår studie upplever att det är roligt och givande på olika sätt att arbeta med sagan som redskap i verksamheten. De upplever att genom sagan finns det oändligt många möjligheter att arbeta på så som teman och möjlighet att bygga vidare på berättelser genom leken. Något som många pedagoger har nämnt för oss under intervjuerna är att sagan har oändligt många möjligheter men att det är tiden och pedagogerna som kan hindra och sätta gränser.

Sagan har många möjligheter som exempel när vi läste tre små grisarna kan man med barnen föra ett tema kring sagan. Naturvetenskap, matematik, hållbar utveckling, språkstimulans, livsvetenskap det finns hur mycket möjligheter som helst som sagan ger. Utforskande av sagan ge barnen möjligheten att tänka vidare på nya saker man upptäcker. Diskussioner och samtal uppkommer så klart genom sagan. - Meryam

Man kan göra väldigt mycket man kan liksom bara använda en bok å så kan man göra tema av den från den kan man läsa och göra mycket - Molly

Som kan utläsas från citaten ovan är att det finns oerhört mycket pedagoger kan göra med sagan som utgångspunkt. Pedagogerna menar att en bok kan leda till alla ämnen så som matematik, hållbar utveckling och svenska och mycket mer. En saga kan leda till ett tema och temat kan leda till att barn utforskar själva genom leken som medför diskussioner och samtal barnen emellan samt pedagoger och barn.

Med stora barn kan man utveckla hur mycket som helst bara man hade haft tiden och möjligheten jag tror att det är det som stoppar mycket. Att det är saker som inträffar - Merta

Man kan ha teman, projekt och så hit å dit, men det är mina egna funderingar. Men i arbetslaget pratar vi nog inte om det alls på det viset vi har väldigt lite tid till överhuvudtaget att fundera och reflektera och tänka framåt - Marianne

...Det som spelar in är tiden man har i verksamheten och barnens lust är centrum. Det är vuxna och barnens fantasi som ger gränser till de som utvecklas genom sagans möjligheter - Meryem

I verksamheten är det väldigt ont om tid menar pedagogerna eftersom det är mycket annat som ska göras också vid sidan av själva verksamheten. De menar att det som egentligen sätter gränserna är tiden och möjligheten till att planera och utföra större aktiviteter med sagan. Möjligheten till att utveckla och arbeta med sagan i olika former utgör hur pedagoger själv ställer sig inför sagans förutsättningar för barns utveckling.

Barn blir mycket nyfikna efter dem har hört en saga de blir intresserade vill ha mera. Använder sig av sagan i leken och bygger vidare på de man har berättat om. Sagan ger möjlig-

heten till att använda och bygga vidare på olika saker. Jag tror också att barn kan relatera olika handlingar i livet, känna igen sig stöd i boken och självkänsla - Marita

Av pedagog Maritas citat kan tolkas att hennes funderingar och upplevelser av sagans möjligheter är att barnen blir intresserade av det som läses och vill fortsätta att undersöka det som pedagogerna har läst om och andra saker. Hon uttalat sig även om att pedagogerna kan se barnens intressen genom leken.

Pedagogernas arbete med sagor för att främja språkutvecklingen i verksamheten

Det flesta pedagogerna som har intervjuats arbetar med sagan för att främja språkutvecklingen genom att diskutera och samtala med barnen samt att ta upp och diskutera om svåra ord. Även bjuder in dem till diskussioner så barnen får möjligheten att uttrycka sina åsikter och tankar i ord. Berätta egna berättelser och att läsa ofta och ur olika genrer. Leka med orden, rim och ramsor är språkfrämjande enligt pedagogerna.

Genom diskussion och mycket samtal med barnen. Det är de som jag ser som främjar språkutvecklingen även leka med orden som man läser och inte minst ta upp de svåra orden som kommer upp, viktigt att man får barnen att förstå det man läser för att få vidare dem med den språkliga utvecklingen - Meryem

...Genom att samtala och diskutera med barnen. Det handlar mycket om att både höra, berätta, diskutera om det man läser för att främja språket - Marita

....samtal och diskutera i allmänhet om saker och ting är en viktig grund till att främja språkutvecklingen tror jag - MY

Pedagogerna i studien har uttryckt att det som är till stor grund till främjandet av språkutvecklingen genom sagan är att pedagogerna samtalar och diskuterar med barnen. En annan är att leka med orden och prata om svåra ord som uppkommer i sagan även att det är viktigt att barnen får höra, berätta och diskutera om det som de har läst och hört själva.

Marika: Det är olika men jag är övertygad om att man skall vara öppen för att barnen fastnar för olika saker. Alla barn är olika och allt passar inte till allt. Läser på olika lässtilar så barn förstår att de finns olika sätt att prata på.

Mariam: Hur menar du med olika sätt att prata på?

Marika: Jo, jag menar att böcker är skrivna på olika sätt beroende på vad man läser exempelvis faktaböcker är skrivna på ett helt annat sätt än om man skulle läsa rödluan.

Som kan läsas ovan är det mycket viktigt att som pedagog läsa många olika genrer för barnen så som alltifrån fakta till skönlitterära böcker. Ett flertal pedagoger i studien har nämnt att det är viktigt att tänka på att alla barn är olika och allt passar inte till alla inklusive metoderna som används passar heller inte till alla personligheter.

Jag tycker det är väldigt roligt just det att jag berättar egna berättelser och det tror jag är väldigt bra för språkutvecklingen då kan man lägga till ord och man kan lägga in lite matematik också och räknasagor lite alltihop...- Marianne

Ja man får läsa ofta det är det som är bra och att man stannar upp om det är ord och frågar om de vet vad det betyder så att man kan prata kring ordet och pratar runt boken inte bara läsa den rakt upp och ner. Att man lyssnar på vad barnen säger och att de får lov att prata - Molly

Vikten av att berätta och läsa sagor kontinuerligt för barnen är viktigt för då kan barnen bli intresserade av att prata kring boken vilket främjar språkutvecklingen. Det är tvåvägskommunikation vilket innebär att det är lika viktigt att berätta som att lyssna på vad barnen har att säga och ge dem förutsättningar till att prata.

Som jag sa har inte tänk på det så mycket men om jag ska fundera så läser vi boken rätt upp och ner. Inget speciellt för att främja språkutvecklingen utan att vi bara läser olika sagor så de bekantar sig med språket - Magdalena

Magdalenas citat visar på att trots att pedagogerna inte tänker på det och gör det organiserat så arbetas det ändå med språkutvecklingen genom sagan. Hon uttrycker att hon inte gör något speciellt för att främja språkutvecklingen men indirekt gör hon det eftersom hon läser mycket för barnen och de får bekanta sig med språket. Det som kan tolkas från citatet är att medvetenheten av arbetet med sagor har stor betydelse för hur arbetet läggs upp. Det är som Marianne menar utifrån sitt citat ”Jag hoppas att man kan ge dem någon slags stimulans när man är medveten om det”.

Involvera barnen i främjandet av språkutvecklingen

I resultatet framgår det att pedagogerna involverar barnen genom att låta dem vara med och prata mycket. Inbjuder till samtal och ställer frågor som får dem att börja fundera och även att de läser ord som är svåra för att barnen ska fråga och få igång en diskussion. Detta görs för att barnen ska få chans att uttrycka sig verbalt. Ställa frågor till barnen individuellt är också något som förekommer så att pedagogerna får lite koll på om de är med på det som görs, att de förstår vad det handlar om och för att de ska känna att de är med att de är ett med gruppen. Få med barnen på ett naturligt sätt och leka med rim och ramsor, samt boksamtal är en viktig del när pedagogerna involverar barnen. Det som också är viktigt som inte får glömmas bort är det som pedagogen Magdalena citerar ”Få med alla barnen. Ge alla barnen chansen att prata. Låt dem svara så man inte glömmar bort någon”.

Man försöker främja dom att prata själva att man ställer, bjuder in eller att de får berätta och att man använder samma saga länge så att de lär känna den då kan man prata rätt så mycket om den, nu pratar vi om känslor och om man pratar tillräckligt mycket om det så är det nästan så att barnen kommer själva och diskuterar lite dom är söta - Merta

Låter barnen vara med i sagan, ramsorna och bygger upp sagor efter deras intressen. Det är viktigt att barnen är med i det man gör för att de ska känna sig med ett i gruppen. Jag brukar tala till barnen var för sig också för att se att alla är med och ger sina åsikter och tankar - Marita

Ta med barnen in i sagan på ett naturligt sätt. Se till att alla barn får prata så man inte glömmar någon. Leka med orden rim och ramsor anser jag är ett bra sätt att få barnen involverade i det man läser eller berättar - My

Att involvera barnen i främjandet av språkutvecklingen gör pedagogerna genom att bjuda in dem i samtalet eller ställer frågor så att barnen har chans att svara och visa sina tankar och

idéer kring det lästa. De påpekar också att det är viktigt att barnen känner samhörighet med gruppen. Även att de läser en och samma bok för de mindre många gånger så att de känner att de kan den vilket i sin tur gör att det kommer upp många frågor och funderingar. Barnen börjar även kunna fylla i text i vissa delar om de känner att de känner igen sig och boken.

Leker med orden rim och ramsor, får barnen till att ifrågasätta de man läser. Läser svåra ord för att de ska fråga. Diskutera med dem så deras verbala kommer igång och involvera dem genom detta. Tar upp de svåra orden igen så att vi ser att de förstå. Men man skall göra det på ett naturligt sätt, så barnen inte känner att oj nu försöker fröken testa oss eller att man sätta dem i en obehaglig situation - Marika

Ur detta citat kan det tydas för att sätta igång barnens verbala språk kan pedagogen leka med orden använda sig av rim och ramsor. Hon menar att det är viktigt att barnen får ifrågasätta det pedagogen läser och då kan pedagogen senare ta upp de svåra ord som förekommit och då kunna se om de har förstått innebörden av orden. Det är viktigt att pedagogen gör det på ett naturligt sätt så att barnen inte känner sig utpekade och försätts i en obehaglig situation.

Prata om boken, samtala mycket i gruppen. Eget val av böcker, så de känner sig involverade. Att man inte har bråttom, låter barnet tänka se möjligheterna. Samtala direkt till barnet ta in dem i samtalet i sagan. Bangruppens storlek är viktigt. Tar tillfällena som finns för att involvera barnen, under tiden i sagan kan man inbjuda barnen. Viktigt att involvera dem för att se om de förstår det man läser. Kan ge barn som inte talar på grund av olika skäl, ge dem möjlighet att tala - Meryam

Pedagogen säger att det är viktigt att ta varje tillfälle i akt för att involvera barnen antingen före, under och efter sagan. Viktigt att barnen får vara med och bestämma vad som skall läsas eller höras på. Något som också har stor betydelse är bangruppen därför skall pedagogerna inte ha bråttom utan låta barnet tänka efter och se möjligheterna med sagans betydelse.

Pedagogernas förändrade arbete med sagan över tid

Idag är pedagoger mer medveten om sagans betydelse för språkutvecklingen och arbetar på ett annat sätt än vad pedagogerna gjorde förr hävdar de verksamma pedagogerna i studien. Syftet med sagan är densamma som förr men metoderna och medvetenheten om språkets betydelse har ändrats. Pedagogerna säger att ett skäl till detta kan vara att dagens förskolor har fler flerspråkiga barn. Även att samhället har ändrats och det är mer teknik inblandat så som tv, datorer och spel. Idag är pedagoger mer medvetna och vågade till att välja böcker av andra slag så som Pokémon och Charlie och Lola³.

Jag har jobbat i 18 år mellan dessa år har fött barn. Vi har ju alltid använt sagan som vila om man säger så det syftet och den användningen har man alltid haft. Ju mer jag har jobbat har man funderat på saker som man gör på jobbet liksom. Jag har nog mer och mer blivit mer brinnande för sagor sen tror jag inte att förskolan i sig har ändrat så mycket. Jag tror att man har använt sagor som tema å så när jag började jobba hade vi pippi tema jag tror att man har använt den ungefär. Sen vågar man nog plocka in modernare sagor idag, ja, nu är ju inte pokémon en saga men att man ändå kan använda en serie eller sagofigur är mer accepterade nu jag vet inte. Det känns positivt nu när man går på högskolan det här med boksamtal att det finns funderingar kring en bok och att det är roligt att det finns stora tankar om saker och ting det är en positiv utveckling tycker jag. Sen har jag förstått nu när jag går på högskolan att långt ifrån alla inte läser alls för sina barn på förskolan och det är

---

³ Pokémon och Charlie och Lola är böcker skapade från barnprogram.

sorgligt när man vet hur viktigt det är. Hur oerhört viktigt det är att få höra den formen av språk. Det är nästan ett tjänstefel att inte läsa för barnen - Marianne

Marianne påstår att huvudsyftet förr med sagan var att vila och ta det lugnt. Men idag säger hon att människor har blivit mer medvetna och vågar ta in andra former av sagor. I dagens modernare samhälle är pedagogerna mer öppna för nya förslag kring sagofigurer som inte måste vara en typisk sagofigur utan det kan var exempelvis pokémon eller star wars. Nu samtalas det mer om böcker och möjligheten att visa sina tankar kring sago materialet.

Över 20 år har jag arbetat och jag känner att det är en oerhörd skillnad för jag har jobbat med barn som inte har svenskan överhuvudtaget barnen har inte svenskan överhuvudtaget och det är ju skillnad att jobba med barn som har svenskan för att de kan sitta still för att det har tålmod eftersom det förstår och lyssna och vara med i diskussioner på ett helt annat sätt. På småbarna jobbar man inte så lång tid över lag med något. Jag tror att man är mycket mer medveten, mycket mer diskussioner kring språket att barnen ska vara med och vara mer medvetna om språket. Man läste sagor för att läsa sagor och ingen tanke bakom. Nu är det mer tanke bakom å det känns bra.. - Merta

Fortfarande mycket gamla sagor finns men barnen tappar den svenska litteraturen. För dagens samhälle anpassas efter den tekniska utvecklingen. Finns mycket data och tv som barn ägnar sig åt. Även förkunskaperna hemifrån ser mycket olika ut, stora skillnader för att det finns fler flerspråkiga barn idag än vad de fans förr. Man arbetar på ett annat sätt tror jag med sagan mer för språkstimulansen och den verbala utvecklingen hos barnen - Marika

Dessa pedagogers erfarenhet ser någorlunda lika ut de säger att barnen tappar den svenska litteraturen till den tekniska utvecklingen. Barnen ängar sig mer åt annat än sagoläsning så som tv tittande och dataspelande. Det finns fler flerspråkiga barn i samhället och det gör att förutsättningarna till språket hemifrån ser annorlunda ut. Pedagogerna arbetar på ett annat sätt med språkstimulansen och den verbala utvecklingen hos barnen nu.

Jag har bara jobbat sedan fem år tillbaka. Jag tycker inte att det har ändrats så mycket. Arbetet med sagor har inte ändrats men metoderna har ändrats. Syftet har inte förändrats utan mest metoden. Hur menar du att metoden har ändrats? Fler barnböcker idag är dataspel och det ökar lusten till att läsa böcker eller så tar den bort lusten. Tycker att det är halvtas-kiga kopior till dataspel. Samhället har utvecklats och dagens barn även de allra yngsta vet hur man sätter på datorn, byter cd använder klossar till mobiler allt går så fort. Trots att man har syftet kvar att sagan utvecklar barnen på ett bra sätt så ser det ut som om man försöker ha kvar detta men mordaniserar det genom att byta ut böcker till data och cd-rom också vidare - Meryam

Ja det har det gjort. Man var lite bättre sagor förr, nu är det mycket data och tv-spel. Tiden för föräldrarna man tar sig inte den tiden att läsa nu som förr - Magdalena

Teknikens värld tar över mer och mer därför att det görs dataspel baserade på sagor. Pedagogerna menar att föräldrar inte har tiden till att sätta sig och läsa sagor för sina barn nu som förr. Syftet med att sagan utvecklar barnen på ett bra sätt finns fortfarande kvar men att de utvecklar och delvis ersätter böcker med elektroniska versioner.

Jag har inte jobbat så många år men de jag känner som har förändrats är böckerna. Många nya böcker så som Charli och lola har ett annorlunda språk konstiga meningsbyggnader, konstig fras. Böckerna är ofta skriva efter barns talspråk känns det som - Marita

31 år Lite mer att man läser kanske lite mer och att val av böcker är annorlunda att man tänker efter vad för böcker man lånar och om man har teman å så väljer man böcker efter det - Molly

Pedagogerna uttrycker att dagens litteratur har ändrats, genom att man idag skriver böcker på ett annat sätt och att det väljs böcker på ett annat sätt. Några böcker görs efter tv program medan andra böcker är nyskapande. Som Molly påpekar så väljer pedagogerna böcker på ett annat sätt beroende på om pedagogerna till exempel håller på med ett tema så väljs böcker efter det. Hennes citat kan tolkas så att hon menar att förr lästes det bara sagor som fanns utan att ha någon baktanke med böckerna jämfört med nu.

Sammanfattning

Det som kan utläsas av resultaten är att de flesta pedagogerna anser att syftet med sagan i verksamheten är att främja språket, väcka fantasin och besvara livsfrågor i barnens omvärld. Att pedagogerna får med de barn som är tystlåtna och tillbakadragna på grund av olika skäl genom sagan och de estetiska ämnena bild, musik och drama. Men trots detta så har sagan ett annat syfte för vissa pedagoger och det är att sagan ska skapa lugn i verksamheten och få barnen att varva ner efter en lång dag. Dessa pedagoger menar också att sagan lär barnen att kunna sitta stilla och lyssna på den som talar.

Resultatet påvisar också att pedagogerna anser att det är viktigt att pedagogerna läser mycket, talar och diskuterar mycket i de vardagliga situationerna. En del pedagoger säger att, för att främja språkutvecklingen är det viktigt att involvera barnen och pedagogerna säger att barnen involveras genom samtal och diskussioner. Det är viktigt enligt pedagogerna att pedagogerna får med alla barnen, så att varje barn kan få möjligheten att komma till tals. Enligt en del pedagoger menar de att sagan ger många möjligheter i verksamheten inte bara för att utveckla barnens språkutveckling, utan också möjligheterna att föra in de estetiska ämnena i arbetet med sagan, samt att de barn som är mer tystlåtna och tillbakadragna får chans att träda fram och våga göra och prata inför grupp och även för att stärka självkänslan. Vissa pedagoger har uttryckt att barnen får möjligheten att träda fram och berättar sina idéer och tankar kring olika saker som läses och berättas.

Resultatet visar också på att pedagogerna anser att sagan har förändrats över tiden inte minst genom den nya teknologin det vill säga att barnen använder sig mer av datorer och spel. Samtliga pedagoger belyser att i dagens samhälle finns det fler flerspråkiga barn och det har gjort att sagan har en mer språkframhävande metod än förr. Vissa pedagoger menar att de själva är mer medvetna om det arbete som görs i verksamheten samt synen på sagans möjligheter och det har förändrat sättet pedagogerna arbetar med sagan på. Syftet är detsamma säger pedagogerna men metoden i hur pedagogerna använder sagan har ändrats.

Diskussion

I detta avsnitt kommer dessa olika diskussionsområdena, resultatdiskussion och metoddiskussion att behandlas. Avsnittet kommer också att ta upp de didaktiska konsekvenser som kan förekomma i vår yrkesroll, även förslag till fortsatt forskning. Resultatet kommer att styrkas med kopplingar till litteratur.

Resultatdiskussion

Utifrån resultatet kan det utläsas att i dagens verksamma förskolor läser pedagogerna på ett eller annat sätt varje dag för barnen. Utifrån tidigare forskning och egna erfarenheter som undersöktes i studien förväntades det att förskolorna inte läser mycket för barnen. Detta motbevisades i vårt resultat då vi fick fram att förskolorna läser mer än förväntat för barnen. Det ser olika ut hur mycket och engagerat förskoleverksamheterna lägger ner på sagan. Vissa förskolor arbetar med sagan som teman medan andra använder sagan för att vila.

Den teoretiska utgångspunkten till studien var utvecklingspedagogiken som vi anser är en relevant teori för vår undersökning. Denna teori innehåller bland annat att pedagogen skall sträva efter att barn utvecklas och genom att arbeta utifrån barnens perspektiv blir barnen också delaktiga i sitt eget lärande (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson 2007). Det är viktigt att fånga barnens intressen och få dem engagerade i arbetet med sagan. Då är det viktigt att bemöta barnen på sin individuella utvecklingsnivå som är en förutsättning för att pedagogerna skall kunna utmana barnen så att de utvecklas vidare.

Att sagan är bra för barnen både språkmässigt och för fantasin är något som har kommit fram genom vårt resultat och litteratursökningen. Sagan skapar många förutsättningar för barnen både fysiskt och psykiskt. Pedagogerna menar att det finns många förutsättningar i arbetet med hjälp av sagan som de inte har tänkt så mycket på innan men kommer på under intervjun. Svensson (2009) menar att barnen behöver läsning för att utvecklas och för att få ett större ordförråd, även att det är viktigt för att lyckas inför skolstarten. Hon påpekar även att läsning hjälper barnen att utveckla sin fantasi och föreställningsförmåga men även att de utvecklas verbalt och triggar den intellektuella utvecklingen. Vi anser att sagan ger möjlighet för barnen att utveckla sitt tänkande och fantasi utan gränser detta styrker även utvecklingspedagogiken som Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2007) menar är att barn måste få reflektera och tänka fritt utan att pressas av ett förutbestämt svar. Lindhagen (1993) menar för att barnen ska utveckla sig språkmässigt behöver de ett nära samspel med andra och en mångsidig kommunikation med andra. Detta får barnen genom att de pratar om böcker och sagor under vilan eller sagoläsningen.

Efter att ha tagit del av vårt resultat till vår studie, är att sagan förekommer allt mer i större sammanhang men används mest till att varva ner och vila. Det har förekommit att en del pedagoger har gjort teman av sagor och satt upp en teater med barnen så att de får spela upp för andra. Vissa pedagoger anser att de hjälper barnen att stärka sin självkänsla genom att de får möjligheten att agera och prata inför andra. Vi anser att det kan vara lättare för vissa barn att spela en annan roll och ta sig an och sätta sig in i en annan personlighet eller roll. De flesta pedagoger som har medverkat i vår studie menar att de vardagliga samtalen så som vid påklädning, matsituationer och toalettbesök/blöjbyten är de viktigaste för barns språkutveckling men samtidigt känner de att sagan ger barnen möjligheter att sväva bort och träna sin fantasi och utveckla sin verbala förmåga. Som Lindhagen (1993) påpekar är det högläsning och böcker som stimulerar den språkliga kommunikationsförmågan vilket dessa sagostunder

eller under vilan stimulerar. Vi har fått fram i vår studie att det finns en pedagog som gillar att skapa egna berättelser där barnen får komma på vad som ska finnas med i sagan och där-efter berättar pedagogen en saga utefter det. Detta är också vad utvecklingspedagogiken syftar till att barn lär genom lek och detta kan införlivas genom att pedagogerna i verksamheten arbetar exempelvis sagotema (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson 2007). Vi anser att leken har stor betydelse i det pedagogiska arbetet med språkutvecklingen. Utmana barnen att själva vilja, våga vara med och skapa berättelser och sagor tillsammans med pedagogen. Vilket vi anser kan leda till att de stärker sin självkänsla och språkutveckling. Brok (2007) skriver genom att skapa egna och skriftliga berättelser kan inspirera och väcka barns lust till lärande.

Sagan ger barn med ett annat modersmål en inblick i den svenska kulturen. Genom att vi överför vårt kulturarv genom sagor och berättelser. Granberg (1996) säger att sagan överför en del av vårt kulturarv. Lika viktigt som att föra över ett svensk kulturarv är det att informera och medvetandegöra barn med svenska som modersmål om andra kulturer och religioner och det kan göras bland annat genom sagan. Det är som läroplanen för förskolan säger i sina mål för normer och värden att förskolan skall sträva efter att alla människor ska behandlas med lika värde oberoende av bakgrund, kön, etnisk tillhörighet, religion och annan trosuppfattning (Lpfö 98, Reviderad 2010 s. 8). En anledning till att detta är så viktigt är att som vissa pedagoger i vår studie säger att i dagens förskolor finns det fler flerspråkiga barn med annan kultur, etnisk tillhörighet och religion.

Vi håller med det som några av pedagogerna i studien talar om att sagan ger barn möjligheten att uttrycka sig på olika sätt, speciellt det barn som har svårt att tala inför andra kan med hjälp av sagan få öva på att prata inför andra i mindre grupper. Men även genom att spela någon annan i ett rollspel i en saga. Svensson (2009) menar också på att genom sagan ger barnen olika erfarenheter så som tala, diskutera och utveckla sitt språk genom att vi pedagoger läser för barnen.

Vi anser att det är väldigt viktigt att vi pedagoger är flexibla i vårt arbete i verksamheten. Många pedagoger i studien påstår att det är väldigt ont om tid och svårt att hinna med att planera till olika aktiviteter. En anledning till att kunna utveckla och arbeta med sagan är hur vi pedagoger själva ställer oss till sagans möjligheter för barns utveckling men även att vi blir mer medvetna om vad sagan ger för möjligheter. Även att vi pedagoger ser barnen som kompetenta och ger dem ett respektfullt förhållningsätt, samt tror på att dom klarar av det uppgifter pedagogerna ger dem.

Det viktiga i utvecklingen för barnens språkutveckling är att vi pedagoger involverar barnen i arbetet med utvecklingen av språket. Vi håller med precis som pedagogerna i vår studie säger att det bästa sättet att involvera barnen är att få med dem i diskussioner, samtal och rollspel. Leka med orden, rim och ramsor och samtalar om ”svåra” ord som uppkommer i sagan. Att med jämna mellanrum kolla av vart barnen befinner sig i sin språkutveckling genom att testa barnen utan att barnen känner av att pedagogerna sätter dem på prov eller ”förhör” dem. Utifrån detta resultat som vi fick fram kan vi se att även här styrker utvecklingspedagogiken detta sätt att arbeta på, eftersom pedagogen skall sträva efter att barn utvecklas och genom att arbeta utifrån barnens perspektiv blir barnen också delaktiga i sitt eget lärande (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson 2007).

Didaktiska konsekvenser

I detta avsnitt kommer vi att ta upp de didaktiska konsekvenser som vi kan relatera till vårt resultat. Vi kommer även ta upp vad som kan vara väsentligt för vår kommande yrkesroll.

Pedagogerna i vår studie anser alla att sagan har en positiv påvekan av barns utveckling om den används på rätt sätt och som pedagog är medveten om hur den kan användas på olika sätt i verksamheten. Det som pedagogerna anser är något som resultatet framhäver är att sagan har en stor påverkan på språkutvecklingen. Men inte bara språkutvecklingen utan också ur de sociala aspekterna så som att samtala och diskutera enskilt och i grupp. För verk samma pedagoger kan sagan vara en möjlighet att få barnen till avkoppling och en stund att försvinna in i sagans land och vara borta tills verkligheten åter kallar. Sagan är också ett sätt att få möjlighet att förstå och ta del av barnens tankar kring boken även att den ger ordförändet och språkutvecklingen ett lyft till vidare utveckling.

Det som kan tänkas på i den framtida yrkesrollen är att som pedagog använda sagan som redskap för bearbetning av olika livsfrågor och problem så som dödsfall och känslor. Vilka kan vara svåra att bara prata om och det kan bearbetas genom sagan för att som Granberg (1996) menar kan barnen pröva och bearbeta olika händelser i livet med hjälp av sagan och fantasin. Vissa pedagoger i studien uttrycker sig också om att genom sagan kan barnen vidareutveckla sin förståelse för de olika livsfrågorna.

Sagan ger barn möjlighet att uttrycka sig verbalt men inte bara det utan också genom de estetiska uttrycksformerna även att de lär av och med varandra. Något som Pramling (1993) instämmer i att barnen lär av varandra och att pedagogerna ska ta tillvara på dessa situationer och då kunna skapa bra förutsättningar för barnen. Detta kan vara bra för att få barn att träda fram och stärka sin självkänsla, även för de barn som har svårt att uttrycka sig verbalt är detta en bra möjlighet att få säga sitt. Det som pedagogen Mona säger är att barnen kan lättare leva sig in i en annan roll och genom det uttrycka sig om olika saker som exempelvis känslor. Det kan vara lättare att träda fram och framförallt våga när barnet tar sig an en annan roll och inte måste vara sig själv. Det kan vara lättare att spela en annan roll och därmed är det tillåtet att göra ”fel” för att då handlar det inte om mig som individ. Samtidigt passar alla aktiviteter inte alla personligheter så för att få sagan så användbar som möjligt kan man dela in i grupper och ibland arbeta utifrån smågrupper. Det gäller som pedagog att vara flexibel i sitt arbete.

Resultatet visar att det som kan hindra arbetet med sagor på något annat vis än bara avkoppling och vila uttrycker pedagogerna är de själva och tiden. Det finns inte tillräckligt med tid för planering av språkstimulerande aktiviteter med sagan och aktiviteter över lag för att det är mycket annat som ska planeras och skötas runt om i verksamheten. Vissa pedagoger säger även att de måste bli mer medveten och öppen för förslag om sagans möjligheter i verksamheten. Tiden har en stor betydelse och av erfarenhet är barngrupperna väldigt stora idag och det gör att pedagogerna får prioritera annat i verksamheten som pedagogerna anser tar större plats så som exempelvis konflikter.

Metoddiskussion

Syftet med studien är att ta reda på hur pedagogerna arbetar med sagan som pedagogiskt redskap i verksamheten för att främja barns språkutveckling. För att ta reda på detta använde vi oss av intervjuer som grund för vår studie. Eftersom vi ville ta reda på vad pedagogerna hade för idéer, tankar och upplevelser kring vårt ämne valde vi att använda oss av en kvalitativa metoden och öppna intervjufrågor till intervjuerna. Vi anser att denna metod var den mest relevanta för vårt syfte och det bästa sättet att få in information på. Men det viktiga är att vår avsikt med intervjuerna inte var att hitta vad som är rätt och fel, utan få en liten berättelse kring ämnet och frågan. Genom intervjuerna har vi förhoppningsvis fått in så pass mycket material så att studien blir relevant för andra att läsa och ta efter.

För att säkerställa undersökningen och göra den mer tillförlitligt skickade vi ut missivbrev till pedagogerna i god tid för att kunna utföra intervjuerna på varje avdelning. Kihlström (2007) menar att undersökningen blir mer giltig och tillförlitlig om intervjuaren använder sig av olika metoder för att säkerställa resultatet. Vi anser att det är viktigt att redan tidigt i sin studie går ut med information för att få kontakt med pedagogerna som intervjuaren har för avsikt att intervjua. Vi valde att intervjua pedagogerna enskilt och avskilt från andra i verksamheten för att inte störade moment skulle uppkomma under intervjun. Vi anser att det är viktigt att pedagogen känner sig trygg och kan svara på frågorna utifrån sina tankar, idéer och upplevelser. Lantz (2007) skriver att samspelet mellan intervjuaren och respondenten ska göra det möjligt att få ut information från respondenten, och respondenten ska få möjlighet att svara utan att intervjuaren värderar svaren. Men vi som intervjuade pedagogerna ansåg att det inte var helt lätt att vara icke värderande som intervjuare för att det är som (Lantz 2007) menar att vi har värderingar som kanske undermedvetet träder fram i en intervju.

Vi märkte att det under intervjuerna ibland krävdes att vi fick omformulera vissa frågor till vissa pedagoger men som vi vet är alla olika och uppfattar frågorna olika. Men vi gjorde så gott vi kunde och anser att intervjuerna har fungerat bra över lag. När vi satte oss och diskuterade efter intervjuerna kom vi på flera frågor som vi kunde haft med. Men trots detta lyckades vi få ut den informationen som krävdes genom de olika följdfrågorna som vi ställde under intervjuerna. Givetvis finns det alltid saker som kunde ha gjorts bättre så som att göra vissa frågor som vi hade tydligare eftersom det krävdes extra förklaring ibland under några av intervjuerna. Pedagogerna visade att de var mycket positiva till intervjun och uppskattade frågorna som vi ställde till dem. Vi kände att pedagogerna som vi intervjuade gav oss öppna, uppriktiga och fullständigt svar, samt att vi kände att både pedagogerna och vi hade förtroende för varandra. Men det viktiga var att vi fick uppfattningen om att pedagogerna var intresserade av vår undersökning och ville med glädje vara med på intervjuerna, några av dem uttryckte att de skulle ta till sig vissa saker och tänka extra på det i arbetet med sagan. Lantz (2007) skriver att intervjuaren får ett bättre förtroende för respondenten om båda parterna har en god relation mellan varandra, då blir det också lättare för respondenten att tala och inte känna sig nervös för att svara.

Slutsatser

Utifrån vår undersökning fick vi en inblick i hur de pedagogerna som medverkade i vår studie, arbetade med sagan som redskap för att främja språkutvecklingen. Även hur pedagogerna har upplevt sagans förändring genom tiden de arbetat i verksamheten. Vi fick en uppfattning om att de samtliga intervjuade pedagogerna läser sagor för barnen i förskolan men syftet till varför och hur pedagogerna använde sagan är olika. De flesta av pedagogerna som ingick i studien använde sagan som redskap för att utveckla barnens språk och medvetenheten av språket, medan de andra pedagogerna använde sagan för att samla och lugna ner barngruppen i verksamheten. Samtliga pedagoger som vi intervjuade till studien menar att bristen på tid har gjort att de inte har hunnit arbeta med sagan på samma sätt som förr. Pedagogerna menar på att vara flexibel i arbetet är a och o för att kunna lyckas på bästa sätt att utveckla barnen.

Pedagogerna som vi intervjuade arbetar på olika sätt med sagan så som sagopåsar, flanosagor, muntligtberättande, dramatisering, användning av musik och rekvisita för att främja språkutvecklingen. Alla pedagoger var eniga om att det är viktigt att samtala, diskutera och få med alla barnen för att främja barnens språk och ordförråd. Pedagogerna till vår studie som vi intervjuade menar att sagan har ändrast genom åren, framförallt användningen av sagan. De anser att sagan har en mer språkutvecklande användning än förr. Anledningen till att de flesta pedagoger anser detta är för att de tror att det finns fler flerspråkiga barn i förskolan nu än förr. Det vill säga att pedagogerna menar att syftet med sagan är den samma men hur sagan används och arbetats med är annorlunda.

Vi drar slutsatsen att sagan enligt pedagogernas uttalande och resultatet i studien är att sagan är ett bra sätt för att främja språkutvecklingen och genom olika arbetssätt kan variera sitt arbete som bidrar till barns utveckling av språket. Sagan ger mer än bara språket den kan stärka självkänsla, ordförrådet och fantasin. För att kunna strukturera upp sin verksamhet är det mer krävande än vad man tror, tiden spelar en stor roll i arbetet. Genom resultatet får vi fram att barnen är din utgångspunkt och sagan är ditt redskap. Vi anser också att ha en stark grund för sagan i början, en tillit till sina kunskaper och en förståelse för misslyckande, så kommer pedagogerna klara av att hantera verksamheten trots komplikationer. Barn lär sig utifrån vad, hur och på vilket sätt du lägger fram och planerar verksamheten.

Förslag till fortsatt forskning

I vår studie fokuserade vi på att se sagan som språkutvecklande redskap i verksamheten. För fortsatt forskning kring sagan skulle det vara intressant att se hur barn med olika funktionsnedsättningar utvecklas kommunikativt och språkmässigt. För ytterligare fortsatt forskning hade det också varit intressant att studera om hur sagan kan motverka rasism och andra problem i samhället. Eftersom detta ämne inte varit relevant för vårt syfte i studien så skulle det vara intressant att forska vidare om detta och se hur dessa barn utvecklas av sagan och hur verksamheten arbetar med det. I vår undersökning framkom det att sagan ger barn möjligheten att tala, diskutera, reflektera, bearbeta och pröva sina tankar, idéer och erfarenhet. Därför anser vi att vårt förslag till fortsatt forskning kan vara en möjlighet att bygga vidare på sagan som pedagogiskt redskap i verksamheten.

Tack!

Vi vill rikta ett stort tack till alla som deltagit i vår undersökning utan er hade vår undersökning inte varit möjlig. Speciellt tack till de förskolor och pedagoger som tagit sig tid till att gå undan en stund från verksamheten för att delta i våra intervjuer och deras arbetskollegor för att de har klarat sig själva en stund och gjort våra intervjuer möjliga och genomförbara. Vi vill även tacka alla som har läst och kritiskt granskat vårt arbete och gett oss respons. Tack också till vår handledare Marianne Strömberg som gjort detta arbete genomförbart med handledning och goda råd samt vår examinator Sonja Kihlström som examinerat oss i denna stora sista händelse i vår utbildning på lärarprogrammet.

Referenslista

Asplund Carlsson, Maj & Pramling Samuelsson, Ingrid (1995). *Det var en gång-: om barnlitteratur i ett utvecklingspedagogiskt temaarbete*. Mölndal: Institutionen för metodik i lärutbildningen, Göteborgs univ.

Barbosa da Silva, António & Wahlberg, Vivian (1994). I Starrin, Bengt & Svensson, Per-Gunnar (red.) (1994). *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur

Bettelheim, Bruno (1979). *Sagens förtrollade värld: folksagornas innebörd och betydelse*. Stockholm: AWE/Geber

Bjar, L & Liberg, C (2003). *Barn utvecklar sitt språk*. Lund: Studentlitteratur

Brok, Lene (2007). *Berätta, berätta!: en bok om berättandets rum*. 1. uppl. Stockholm: Runa

Dovemark, Marianne (2008). Etnografi som forskningsansats. . I Dimenäs, Jörgen. (red.) *Lärare till lärare. Att utveckla läraryrket – vetenskapligt förhållningsätt och vetenskaplig metodik*. Stockholm: Liber AB.

Edwards, Agneta (2008). *Bilderbokens mångfald och möjligheter*. 1. utg. Stockholm: Natur & Kultur

Ekström, Susanna (2004). *Läs och berätta: handledning för högläsare och berättare som besöker barngrupper i förskola och förskoleklass*. Stockholm: En bok för alla

Eriksson, Gunnel (1985). *Sagor och sägner*. Stockholm: LT

Granberg, Ann (1996). *Småbarns sagostund: kultur, språk och lek*. 1. uppl. Stockholm: Liber utbildning

Hagtvet, Bente Eriksen (2004). *Språkstimulering. D. 1, Tal och skrift i förskoleåldern*. 1. uppl. Stockholm: Natur och kultur

Hallberg, Kristin (1993). *Litteraturläsning: barnboken i undervisningen. Solna: Ekelund in preschool and kindergarten*

Kihlström, Sonja (2007). Att genomföra en intervju. I Dimenäs, Jörgen. (red.). *Lära till lärare*. Stockholm: Liber

Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lantz, Annika (2007). *Intervjumethodik. Den professionellt genomförda intervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lindhagen, Marie (1993). *En säck full med sagor: ett jagstärkande sagoprojekt att användas i lässtimulerande syfte*. Solna: Ekelund

Lindqvist, Gunilla (red.) (1999). *Vygotskij och skolan: texter ur Lev Vygotskijs Pedagogisk psykologi kommenterade som historia och aktualitet*. Lund: Studentlitteratur

- Lindö, Rigmor (2005). *Den meningsfulla språkväven: om textsamtalets och den gemensamma litteraturläsningens möjligheter*. Lund: Studentlitteratur
- Malmqvist, Johan (2007). Analys utifrån redskapen. I Jörgen Dimenäs (Red). *Lära till lärare*. Stockholm: Liber, ss. 122-132.
- Mcgee, Lea M & Schickedanz, Judith A (2007). *Repeated interactive read-alouds*
- Pramling Samuelsson, Ingrid & Asplund Carlsson, Maj (2003). *Det lekande lärande barnet: i en utvecklingspedagogisk teori*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Pramling Samuelsson, Ingrid & Mårdsjö Olsson, Ann-Charlotte (1997). *Grundläggande färdigheter - och färdigheters grundläggande*. Lund: Studentlitteratur
- Pramling Samuelsson, Ingrid & Sheridan, Sonja (1999). *Lärandets grogrund: perspektiv och förhållningssätt i förskolans läroplan*. Lund: Studentlitteratur
- Pramling Samuelsson, Ingrid (1994). *Kunnandets grunder: prövning av en fenomenografisk ansats till att utveckla barns sätt att uppfatta sin omvärld*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis
- Pramling Samuelsson, Ingrid, Klerfelt, Anna & Asplund Carlsson, Maj (1993). *Lära av sagan*. Lund: Studentlitteratur
- Svensson, Ann-Katrin (2009). Reading books in preschool is taken for granted - but is it true?
- Tebelius, Ulla & Patel, Runa (1987). Om säkerhet vid insamlande av information. I Tebelius, Ulla & Patel, Runa (red.) (1987) *Grundbok i forskningsmetodik: kvalitativt och kvantitativt*. Lund: Studentlitteratur
- Thurén, Thorsten (2004). *Vetenskapsteori för nybörjare*. Stockholm: Liber.
- Tornéus, Margit (1986). *På tal om språk: språklig medvetenhet hos barn. Lekar och övningar*. 1. uppl. Stockholm: Almqvist & Wiksell läromedel
- Trost, Jan (2010). *Kvalitativa intervjuer*. 4., [omarb.] uppl. Lund: Studentlitteratur
- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. [Elektronisk resurs] Utgiven av Vetenskapsrådet. Tillgänglig på Internet: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>
- Widerberg, Karin (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur

Bilaga 1

Intervjufrågor

1. Hur arbetar ni pedagoger med sagor i verksamheten?
2. När använder ni sagan i verksamheten?
3. I vilket syfte används sagan i verksamheten?
4. Vad har ni för funderingar och upplevelser kring sagans möjligheter i verksamheten?
5. Hur arbetar ni med sagor för att främja språkutvecklingen?
6. Hur involverar ni barnen i arbetet med språkutveckling?
7. Har barnen någon påverkan när det gäller val av litteratur på biblioteket eller förskolan?
8. Finns det böcker tillgängliga för barnen i verksamheten? Och vart är dem placerade?
9. Har ni boksamtal efter högläsningen och i så fall hur? (Om inte) anser ni att det är viktigt att ha boksamtal och hur kommer det sig att ni inte har det?
10. Anser ni att användningen av sagan i verksamheten har förändrats över tiden? I så fall på vilket sätt och vad kan de bero på?
11. Kan ni ge exempel på språkutvecklande aktiviteter i förhållande till arbetet med sagor?

Bilaga 2

Missivbrev

Vi är två studerande som läser sin sista termin på lärarprogrammet med inriktning mot Förskolan/förskoleklass vid Högskolan i Borås. Nu är det dags för oss att skriva vårt examensarbete. Undersökningen som vi har tänkt oss att göra kommer att ta upp litteraturens möjligheter i förskolan, samt litteraturens betydelse för språkutvecklingen. För att få fram ett bra resultat på vår undersökning kommer vi att använda oss av intervjuer med pedagoger. Vi kommer att komma ut att intervjua mellan veckorna X till X. Vi kommer att höra av oss innan så att vi inte kommer oanmälda.

Medverkan är givetvis frivillig men vi är tacksamma för er hjälp. Allt material kommer att behandlas enligt gällande forskningsetiska regler och så att ingen obehörig kommer att kunna ta del av detta; inga namn kommer att nämnas vare sig på barn, personal, förskola eller kommun. Materialet kommer enbart att användas i vår uppsats och sedan förstöras när uppsatsen är färdig och godkänd.

Tack på förhand!
Anna och Mariam

Har ni frågor kan ni kontakta oss på telefon eller e-post.
Mariam Ali 0704-xxxxxx, xxxxxxx@hotmail.com
Anna Andersson 0704-xxxxxx, xxxxxxx@hotmail.com